

CUMANIA

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat
Múzeumi Szervezetének
Évkönyve

24.

Kecskemét
2009

Szerkesztette
BÁRTH JÁNOS

Német fordítás
Sági Norberta

Rajzok
Janzsó Marianna, Vida Ágnes

Fényképek
Dragon Radojević, Kiss Béla, Mészáros Mónika, Sultis László

Tördelés, tipográfia
Veszely Ferenc

ISSN 0133–6088

Kiadja a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezete
Felelős kiadó: Laczkó János megyei múzeumigazgató

KNIPL ISTVÁN

CSÁSZÁRTÖLTÉS RÉGÉSZETI TOPOGRÁFIÁJA II. (RÉZKOR, BRONZKOR)

Császártöltés Bács-Kiskun megye középső részén, a Kecskemét–Baja (54. sz.) főút mentén található település. Területe két jól elkülöníthető tájegység (a Kalocsai Sárköz és a Duna–Tisza közti homokhátság) határán fekszik.

A község területének terepbejárására 2001–2003-ban került sor. A terepbejárás során mintegy 60 régészeti lelőhelyet sikerült azonosítani.¹ A lelőhelyek több mint felén került őskori leletanyag napvilágra, a rézkortól egészen a késő bronzkorig. A leletanyag elemzése során 8 kultúrát sikerült azonosítani, melyek főként a vizsgált terület központi részén (a Kalocsai Sárközt a homokhátságtól elválasztó magaspart környezetében) telepedtek meg. A jelentős őskori lelőhelyek mintegy a magaspartra „felfűződve” helyezkednek el, míg a homokhátság belső vidékein alig-alig található őskori lelőhely, és a Sárköz távolabbi részein is csak pontosabb meghatározásra alkalmatlan, jellegtelen őskori kerámiát sikerült összegyűjteni. A magasparton található lelőhelyek szinte egybefüggő láncolatát csak helyenként szakítják meg kisebb patak völgyek, vízmosások (illetve régészeti terepbejárásra alkalmatlan területek). A lelőhelyek ezen völgyek, illetve a magaspart peremén, alacsony homokdombokon terülnek el. A magasparton található lelőhelyek jelentős részét mintegy 100–110 cm mélyen szántották (a területeket szőlő telepítésére készítették elő), így a lelőhelyek jelentős része végérvényesen tönkrement.²

A lelőhelykataszter közlésére és a leletanyag elemzésére a Cumania 20. (2004) kötetében, Császártöltés régészeti topográfiája címen került sor. Az elkövetkező oldalakon ezen tanulmány folytatásaként, az akkor elmaradt anyagközlést tekintheti át az olvasó.

ŐSKORI LELŐHELYEK A CSÁSZÁRTÖLTÉSI HATÁRBAN³

1. Újtemető I.

rézkor (Boleráz-csoport, Badeni k.),
bronzkor (Makó k., Nagyrévi k, Halomsíros k.)

A falu D-i határában, az Új temetőtől mintegy 150–200 méterre DNy-ra, közvetlenül a magaspart szélén, alacsony dombon, 220 m átmérőjű lelőhely. A terület

¹ A terepbejárás óta eltelt időben újabb bronzkori lelőhely azonosítására került sor. (60. lelőhely, Rigó-tanya)

² A mélyszántás egyetlen „pozitív” hatása a jelentős mennyiségű leletanyag előkerülése.

³ A lelőhelyek felsorolása KNIPL István 2004. alapján készült. A lelőhelyeken előkerült régészeti anyagok közül csak az őskori leleteket tüntettük fel.

egy része Hajós község közigazgatási területéhez tartozik. A lelőhely a bejárás időpontjában szőlővel frissen betelepített.

4. *Szásas istálló I.* rézkor (Badeni k.), bronzkor

Az egykori téglagyártól 400 méterre É-ra, az ún. Szásas-istállótól D-re, a magaspart és az 54. sz. út között található alacsony domboson hosszan elnyúló, 450×150 m nagyságú lelőhely. A terület szőlővel frissen betelepített.

5. *Kiscsala, Csala csárda I.* bronzkor

A Kiscsala, Csala csárdától É-ra található sekély völgy D-i oldalát képező meredély szélén, a Csala csárda háta mögött mintegy 150 méterre ÉNy-ra található, környezetétől jelentősen elkülönülő, erősen kiemelkedő dombon, a domb vonulatát követő, 150 m átmérőjű lelőhely. A terület szőlőtelepítésre előkészített, mélyszántással erősen bolygatott.

6. *Kiscsala, Csala csárda II.* rézkor (Badeni k.)

A Kiscsala, Csala csárdától É-ra található sekély völgy D-i oldalát képező meredély és a magaspart által alkotott szögletben 100 m átmérőjű lelőhely. A Kiscsala, Csala csárda I. lelőhelytől erőteljes mélyedés választja el.

8. *Kiscsala, Csala csárda IV.* rézkor (Badeni k.)

A Kiscsala, Csala csárdától É-ra található sekély völgy É-i oldalát lezáró alacsony dombosnak az 54. sz. úthoz közelebbi (K-i) tagján kisméretű, 70 m átmérőjű lelőhely.

9. *Kiscsala–Csala csárda V.* bronzkor (Halomsíros k.)

A Kiscsala, Csala csárdától É-ra található sekély völgy É-i oldalát lezáró alacsony dombos második, Ny-i tagján 100 m átmérőjű lelőhely. Kiscsala, Csala csárda IV. lelőhelytől vízmosás választja el.

10. *Kiscsala, Útörház I.*⁴ rézkor (Bodrogkeresztúri k.), bronzkor

Az 54. sz. főút mentén, az egykori Útörházzal szemközti oldalon a háztól mintegy 250 méterre DK-re található markáns kiemelkedésen, ÉNy–DK irányú, 220×130 m nagyságú lelőhely, mely az egész dombot elfoglalja. A terület szőlőtelepítésre frissen előkészített, mélyszántással erősen bolygatott.

⁴ A domb környezetét KNIPL István 2004. megjelenése óta eltelt időben szőlőtelepítés előtt mélyen szántották, így a lelőhely kiterjedése jelentősen megnőtt. Területéről jelentős mennyiségű rézkori leletanyag került napvilágra. A szántás nyomán telepjelenségeket és egy temető maradványait lehetett megfigyelni.

11. *Kiscsala, Útörház II.* bronzkor (korai)

Az 54. sz. főút mentén, az egykori Útörházzal szemközti oldalon, a háztól mintegy 250 méterre DK-re található markáns kiemelkedéstől (10. lelőhely) mintegy 150 méterre ÉK-re található, kisméretű, 70 m átmérőjű lelőhely.

12. *Kiscsala, Útörház III.* bronzkor (Gáva k.)

Az 54. sz. főút mentén, az egykori Útörházzal szemközti oldalon húzódó alacsony dombon, É–D-i irányú, 250×100 m nagyságú lelőhely, mely a falu külterületének határát képező meredélyig tart.

13. *Kiscsala I.* őskor

A Kiscsala, Csala csárdától É-ra található sekély völgy É-i oldalát lezáró alacsony dombosor és a magaspart találkozásánál egy, a környezetéből kissé kiemelkedő dombon, É–D irányú, 100×80 m nagyságú lelőhely.

15. *Kiscsala–Geringer tanya II.* bronzkor

Az egykori Geringer-tanyától mintegy 200 méterre DNy-ra, kisméretű lelőhely.

16. *Majoros dűlő I.* bronzkor

A Vass tanyára vezető útból jobb oldalra elágazó első földút, és a Vass tanyai út kereszteződésétől É-ra mintegy 250 méterre, az úttal párhuzamos alacsony dombosor É-i oldalán, kisméretű, 70 m átmérőjű lelőhely.

17. *Majoros dűlő II.* bronzkor

A Vass tanyára vezető útból jobb oldalra elágazó első földúttól D-re, a partoldal tetején található facsoporttól K-re alacsony dombon, kisméretű, 50 m átmérőjű lelőhely. A terület szőlővel frissen betelepített.

18. *Császártöltés belterület* bronzkor

„Császártöltés község belterületének egy részén 1988. nyarán gázvezeték számára árkok ásását kezdték meg. Az árkok egyelőre a falu területének felén a Keceli és a Kossuth utcák által bezárt háromszögben készültek el. Az árkokat az utcák egyik oldalán ásták (géppel) szélességük 40-50 cm, 60-80-100 cm volt. A bejárási munkát feltétlenül megnehezítette az, hogy az árokásás során a betonutak szélét is feltörték, így az árkok melletti földhányások teljesen tele voltak kisebb-nagyobb kő- és téglá- valamint pala- és cserépdarabokkal. A cserepek megfigyelése igen nehéz és esetleges volt. Ezért a vártnál kevesebb leletet (főleg bronzkori és szarmata cserepeket) tudtam összegyűjteni. Állat és embercsontok ezen a részen egyáltalán nem kerültek elő.”⁵

⁵ Wicker Erika megfigyelése, H. TÓTH Elvira 1990. 85.

21. *Százás istálló III.* rézkor (Tiszapolgári k.), bronzkor (Makó k.)

A Százás istállótól 400 métere É-ra, az 54. sz. út mellett elterülő kisméretű erdő és a magaspart között elnyúló dombokon található É–D-i irányú, 300×100 m nagyságú lelőhely, mely É-on a magaspartot megszakító egykori mély vízmosásnál ér véget. (A vízmosásban dűlőút fut, É-i partján található egy nagyfeszültségű távvezeték.)

22. *Középcsala I.* őskor

A középcsalai szántóföldek DNY-i oldalán levő dűlőút, és az azt keresztező ÉK–DNY irányú dűlőút által közrezárt sarokban. a 120 m magassággal jelzett domb ÉK-i oldalán, É–D irányú, 100×75 m nagyságú lelőhely.

29. *Középcsala VIII.* őskor

Az egykori Facskó tanyától ÉK-re, a környezetéből jelentősen kiemelkedő, 121,6 m magas domb K-i oldalán, 110 m átmérőjű lelőhely.

31. *Kiscsala, Csala csárda VI.* bronzkor

Az 54. sz. út Ny-i oldalán, a Kiscsala, Csala csárdától D-re fekvő sekély mélyedés D-i lezárását képező dombokon 120 m átmérőjű lelőhely.

32. *Kiscsala, Csala csárda VIII.* bronzkor

A Csala csárdától DNY-ra található, 113 m magas pontot övező facsoporttól 70 méterre K-re, kisméretű, 50 m átmérőjű lelőhely.

33. *Kiscsala, Csala csárda VII.* bronzkor (Makó k.)

A Csala csárdától DNY-ra található 113 m magas ponttól D-re elterülő, 112,7 m magas domb közepén és K-i oldalán, ÉNy–DK irányú 150×100 m nagyságú, közvetlen a magaspart szélén elterülő lelőhely.

34. *Jegyző dűlő III.* őskor

A Csala–Császártöltési csatornától D-re mintegy 400 méterre, a Jegyző-dűlő D-i határát alkotó erdősáv és a Duna-völgyi-főcsatorna által határolt szögletben É–D-i irányú, 200×100 m nagyságú lelőhely.

39. *Sziget I.* bronzkor (késő)

A Sziget dűlőt K–Ny irányban keresztülvágó dűlőúttól É-ra 120 méterre, ill. a Duna-völgyi-főcsatorna partján található állattartó teleptől 1500 méterre K-re, 100 m átmérőjű lelőhely.

40. *Sziget II.*

őskor

A Sziget dűlőt K–Ny irányban keresztülvágó dűlőúttól É-ra, 100 méterre, ill. az egykori Malom-ér kanyarulatától K-re, 350 méterre, enyhe kiemelkedésen, kisméretű, 80 m átmérőjű lelőhely.

42. *Morcsi dűlő II.*

bronzkor

A Csala–Császártöltési csatornától D-re, mintegy 400 méterre, a Jegyző dűlő D-i határát alkotó erdősávval szemközt a Duna-völgyi-főcsatorna Ny-i oldalán, az egykori Walter-tanyától D-re 200 méterre, 75 m átmérőjű lelőhely.

43. *Morcsi dűlő III.*

bronzkor

A Csala–Császártöltési csatorna és a Duna-völgyi-főcsatorna összefolyásától Ny–DNy-ra, mintegy 300 méterre, alacsony dombor gerincén, 50 m átmérőjű lelőhely.

44. *Morcsi dűlő IV.*

bronzkor (késő)

A falu külterületének Ny-i határával – tőle mintegy 200–250 méterre – párhuzamosan, É–D irányban húzódó keskeny, fás-bokros sáv É-i végében, alacsony dombon, É–D irányú, 100×60 m nagyságú lelőhely.

45. *Morcsi dűlő V.*

bronzkor (Halomsíros k.)

A Kiscsala csatorna és a Duna-völgyi-főcsatorna összefolyásától DNy-ra, 500 méterre, kisméretű, 50 m átmérőjű lelőhely.

46. *Vass ntanya I.*

bronzkor (Makó k.)

A Vass tanyától DNy-i irányba vezető út mentén, a tanyától mintegy 800 méterre elterülő dombokon található, É–D irányú, 220×120 m nagyságú lelőhely. A terület szőlőtelepítésre előkészített, mélyszántással erősen bolygatott.

49. *Sziget III.*

bronzkor

Az egykori Malom-ér és a halastvak között, mintegy 100 m átmérőjű lelőhely.

50. *Kétvölgy–Halastavak⁶*

bronzkor

„Császártöltés községnek a szomszédos Hajóssal határos részén – az ún. Kétvölgyben – helyi általános iskolás tanulók bejelentése szerint – cserepek és embercsontok kerültek elő. A két mély völgygel szabdalt magasparton sok, főleg a középső bronzkorból származó cseréptöredéket találtunk. A magas part peremén, elszórtan emberi csontvázrészecskék voltak a felszínen, s a sok mély beásás arra utalt, hogy a temetőt nemrég megbolygatták. A mindössze néhány napig tartó hitelesítő feltárás nem vezetett különösebb eredményre. Mivel a bronzkori telep területén mezőgazda-

⁶ A lelőhelyek elnevezése ARNOLD Erzsébet – KNIPL István 2003. alapján történt.

sági művelés folyt, egyelőre csak a feltételezett temetőrészen jelölhattünk ki két, kis-méretű kutatóárkot. Ezekből két, teljesen feldúlt emberi váz néhány csontja, valamint egy bolygatatlan, ÉNy–DK-i irányítású, melléklet nélküli váz került elő. Sírfoltot a sárga homokban nem tudtunk megfigyelni. A temető korának megállapításához további feltárás szükséges.”⁷ A lelőhely közigazgatásilag Hajóshoz tartozik.

52. Gyógyszertár

bronzkor

A jelenlegi gyógyszertár udvarában, a magaspart lankás oldalán, szőlőültetvényben található lelőhely. Kiterjedése a beépítettség miatt nem állapítható meg.

53. Százás istálló IV.

bronzkor

A Százás istállótól mintegy 600 méterre É-ra, egykori vízmosásban vezető dűlőt É-i oldalán, a magaspart szélén elterülő dombon, 120 m átmérőjű lelőhely. Kiterjedése nehezen állapítható meg, mivel a terület lucernával beültetett.

54. Kétvölgy

bronzkor

„A császártöltés-kétvölgyi rész 1986 ősze óta ismert régészeti lelőhely. A halastavak felé eső partszakaszon bronzkori cserepek kerültek elő, ugyanott 1987-ben, a Honismereti Tábort Régészeti Szekciójával 3. melléklet nélküli sírt is feltártunk. A mostani terepbejárás a kétvölgyi rész másik oldalára az 54-es út (Kecskemét–Baja) Baja felé nézve jobb oldali részére korlátozódott. A Kétvölgy mindkét magas, lapos részén (ezeket a műútról kiindulva, egyre mélyülő út választja el egymástól) bronzkori és szarmata edénytöredékeket, terra sigillatákat is begyűjtöttem. A bronzkori telep nyilvánvalóan az egész földhátat elfoglalta, a magas part néhány száz méterrel a halastavak felé eső peremén is előkerültek bronzkori cserépdarabok.”⁸

55. Téglagyár

bronzkor

A téglagyár É-i oldalánál, egy erőteljesen kiemelkedő dombon „...viszonylag kevés régészeti lelet került elő (...) A cserepek egy része szarmata kori, a többi valószínűleg bronzkori (...) Előkerült egy állatcsontból készült, téglyszerű csonttárgy (egyik vége mesterségesen elvágva), kora bizonytalan.”⁹

56. Tőzegtelep

őskor

„Tőzegkitermelés alkalmával díszített agancskalapácsot találtak. A kitermelést követően többszöri helyszíni szemle alkalmával, fekete, festett, késő bronzkori agyagedény és viszonylag kevés számú állatcsont került elő.”¹⁰

⁷ Wicker Erika leletmentése, KJM RA 88.635., H. TÓTH Elvira 1990. 85.

⁸ Wicker Erika terepbejárása, KJM RA 88.659, H. TÓTH Elvira 1990. 85–86.

⁹ Wicker Erika terepbejárása, KJM RA 88.660, H. TÓTH Elvira 1990. 86.

¹⁰ Vorák József és Horváth Attila helyszínelése, KJM RA 70.349, H. TÓTH Elvira 1990. 86.

59. *Császártöltés–Örjeg* bronzkor (Halomsíros k.)

A mocsaras részen az 1920-as években egy keszthely típusú bronzkardot találtak. Hossza: 38,5 cm,¹¹ készítmódja, és díszítése alapján a Koszider BIIIb utáni időszakra datálható. Jelenleg a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzik.

60. *Rigó tanya* bronzkor (Halomsíros k.)

Az egykori Rigó-tanya területéhez tartozó szőlő, kiszántásakor előkerült lelőhely, mely a magaspart és egy rá merőleges völgy által határolt szögletben helyezkedik el. A szőlő kiszántása teljesen feldúlta a területet.

TÁBLÁK LEÍRÁSA

1. tábla (rézkor, Bodrogkeresztúri k.)

1. peremtöredék

Sötétbarna, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal és homokkal soványított, kézzel formált csőtalpas tál elvékonyodó, lekerekített peremű, kónikus oldalú töredéke. Válláról a felső rész síkjában elhelyezkedő háromszög alakú bütyök indul. (21. lelőhely, Százás istálló III. 2005.21.1.¹²)

2. talptöredék

Sötétbarna, kerámiazúzalékkal és homokkal soványított, kézzel formált csőtalpas tál talptöredéke, két oldalán átfúrt lyuk nyomával. (21. lelőhely, Százás istálló III. 2005.21.2.)

3. talptöredék

Barnásszürke, homokkal soványított, kézzel formált csőtalpas tál talptöredéke. Három helyen átfúrás nyomával. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.1.)

4. talptöredék

Szürke, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal és homokkal soványított, kézzel formált csőtalpas tál talptöredéke. Egy helyen átfúrás nyoma. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.2.)

¹¹ MOZSOLICS Amália 1976.

¹² A terepbejárás során előkerült leletanyag a területileg illetékes Viski Károly Múzeum (Kalocsa) raktárában található. A későbbi azonosítást segítő a tárgyleírások utolsó sorában a lelőhelyek megnevezése után a tárgyra vonatkozó leltári szám is feltüntetésre került. Az elsődleges feldolgozás és leltározás óta eltelt időben (a leletanyag újra értékelése során) néhány tárgy esetében módosult a tárgy kultúrákhoz, korszakokhoz kapcsolása. Így ezekben az esetekben az alábbiakban közölt meghatározás eltérhet a leltárkönyvben feltüntetettől.

2–4. tábla (rézkor, Bodrogkeresztúri k.)

Szürke, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált csőszerű tárgy töredéke. A töredék sérült vége felé keskenyedik, ill. kanyarodik. Ép vége égetés előtt egyenesen levágott. Oldalát a szájjal párhuzamosan, valamint rá merőlegesen befésült vonalköteg tagolja. (10. lelőhely, Kiscsala, Útőrház I. 2005.10.77.)

5. tábla (rézkor, Bodrogkeresztúri k.)

edény

Sárgásszürke, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált „tejesköcsög” alakú edény. Pereme egyenes, elvékonyodó, lekerekített, oldala vállában erősen kiszélesedő, feneké felé szűkülő, egyenes fenekű edény. Pereméből két kicsi, az edény nyakára támaszkodó szalagfűl indul. Pereme sérült. (10. lelőhely, Kiscsala, Útőrház I. 2005.10.76.)

6. tábla (rézkor, Boleráz csoport)

1. peremtöredék

Sárgásbarna, réteges törésfelületű, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított edény ívelten kihajló, lekerekített perem- és oldaltöredéke. Oldalán kettős tagolású bütyök található. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.3.)

2. oldaltöredék

Sárgásbarna, réteges törésfelületű, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított edény ívelt oldaltöredéke. Oldalát bekarcolt halszájka(?) díszíti. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.12.)

3. oldaltöredék

Sárgásbarna, belül szürkés, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény kissé ívelt oldaltöredéke. Külső oldalán három párhuzamos, ujjbenyomkodással tagolt borda. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.11.)

4. oldaltöredék

Szürke, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított edény ívelt oldaltöredéke. Oldalán ujjbenyomkodással tagolt bordadisz. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.7.)

7. tábla (rézkor, Boleráz csoport)

1. oldaltöredék

Barna, belül szürke, réteges törésfelületű, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított edény ívelt oldaltöredéke. Oldalán ujjbenyomkodással tagolt, ívelt bordadisz. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.8.)

2. oldaltöredék

Sárgásbarna, réteges törésselületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelt oldaltöredéke, ujjbenyomkodással tagolt bordával. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.9.)

3. oldaltöredék

Sárgásbarna, réteges törésselületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény kissé ívelt oldaltöredéke, ujjbenyomkodással tagolt bordával. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.10.)

4. oldaltöredék

Sárgásbarna, szürke foltos, réteges törésselületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelt oldaltöredéke, kerek metszetű, kerek átfűrésű, alacsony fülel. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.14.)

8. tábla

(*rézkor, Badeni kultúra*)

1. fenéktöredék

Vörösbarna, réteges törésselületű, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított kisméretű edény fenék és oldaltöredéke. Oldalán két párhuzamos vonalból álló, bekarcolt vonalsor között, két párhuzamos vonalban elhelyezkedő, betűzdelt pontsor. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.27.)

2. oldaltöredék

Sárgásszürke, réteges törésselületű, kézzel formált, homokkal soványított házmodell?, oltár?, edény? töredéke. Oldalai derékszöveget zárnak be egymással, és a fenékkal. Sarka kissé kihúzott, párhuzamosan bevagdalt. Oldalait párhuzamosan bekarcolt vonalak és betűzdelt pontok díszítik. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.26.)

3. oldaltöredék

Vörösbarna, réteges törésselületű, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított edény oldaltöredéke. Felső részén letört szalagfülnyoma. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.41.)

9. tábla

(*rézkor, Badeni kultúra*)

1. oldaltöredék

Sárgásbarna, belül szürke, réteges törésselületű, kerámiazúzalékkal és homokkal soványított, kézzel formált edény ívelt oldaltöredéke letört szalagfülnyomával. Oldalát sekély kannelurák tagolják. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.29.)

2. oldaltöredék

Sárgásbarna, belül szürkés, kerámiazúzalékkal és homokkal soványított, kézzel formált edény ívelt oldaltöredéke párhuzamosan betűzdelt pontsorokkal. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.35.)

3. kisméretű bögre

Barna, réteges törésfelületű, kézzel formált, homokkal soványított, kisméretű bögre vállában kiszélesedő, feneke felé erősen szűkülő oldalú töredéke. Oldalán fényezés és kannelura nyomai. Badeni kultúra. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.20.)

4. peremtöredék

Sárgásszürke, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal és homokkal soványított, kézzel formált, kisméretű tál egyenes, elvékonyodó, lekerekített peremű, egyenes oldalú töredéke. Az oldal közepén betűzdelt pontsor. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.21.)

10. tábla

(*rézkor, Badeni kultúra*)

1. oldaltöredék

Szürke, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelt oldaltöredéke széles, szélein kissé felhúzott alagútfüllel. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.28.)

2. fültöredék

Sárgásbarna, réteges törésfelületű, homokkal soványított, kézzel formált szalagfűl töredéke. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.30.)

3. oldaltöredék

Sárgásszürke, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelt oldaltöredéke, ujjbenyomkodással tagolt bordával. A borda alatt átlósan bekarcolt, párhuzamos vonalak. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.39.)

4. peremtöredék

Szürke, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelten kissé kihajló, elvékonyodó, lekerekített perem és oldaltöredéke két párhuzamosan betűzdelt pontsorral. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.22.)

5. oldaltöredék

Vörösesbarna, réteges törésfelületű, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított, bikónikus edény oldaltöredéke. Felső részén letört szalagfűl nyoma. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.41.)

6. peremtöredék

Szürke, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált, fényezett edény ívelten kihajló, lekerekített, belső oldalán ujjbenyomkodással tagolt peremtöredéke. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.23.)

11. tábla (rézkor, Badeni kultúra)

1–6. perem és oldaltöredékek

Világosszürke, sötétszürke törésfelületű, homokkal és kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált urna ívelten kissé kihajló, elvékonyodó, lekerekített peremű és tagolt oldalú töredékei. A perem bevagdalt, az edény vállán két párhuzamosan betűzdelt pontsor, alatta az alsó pontsorból induló egymással párhuzamosan bekarcolt vonalak. (8. lelőhely, Kiscsala, Csala csárda IV. 2005.8.1.)

2. oldaltöredék

Szürkésbarna, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény kissé ívelt oldaltöredéke. Külső oldalát párhuzamosan bekarcolt vonalak tagolják. (8. lelőhely, Kiscsala, Csala csárda II. 2005.6.1.)

12. tábla (rézkor, Badeni kultúra)

1. peremtöredék

Barnásszürke, réteges törésfelületű, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított edény ívelten kissé kihajló, elvékonyodó, lekerekített peremű és vállában kissé kiszélesedő oldalú töredéke. Vállán párhuzamosan bebökődött pontsorok, és abból kiinduló bekarcolt vonalak találhatóak. (4. lelőhely, Százás istálló I. 2005.4.3.)

2. oldaltöredék

Sárgásbarna, belül szürke, réteges törésfelületű, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított edény ívelt oldaltöredéke. Oldalának felső részét bebökődött pontsor tagolja. Alatta a pontsorból kiinduló bekarcolt hálóminta. (4. lelőhely, Százás istálló I. 2005.4.1.)

3. peremtöredék

Halvány sárgásbarna, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelten kihajló, lekerekített peremtöredéke. (4. lelőhely, Százás istálló I. 2005.4.31.)

13. tábla (rézkor, Badeni kultúra)

1. oldaltöredék

Szürke, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított edény ívelt oldaltöredéke. Oldalán hosszúkás, félkörív alakú, átfúrás nélküli bütyök található. (4. lelőhely, Százás istálló I. 2005.4.18.)

2. peremtöredék

Szürke, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelten kihajló, tetején ferdén levágott peremtöredéke. (4. lelőhely, Százasa istálló I. 2005.4.5.)

3. oldaltöredék

Szürke, apró kavicsal soványított, kézzel formált edény oldaltöredéke ujjbenyomkodással díszítve. (4. lelőhely, Százasa istálló I. 2005.4.17.)

4. oldaltöredék

Sárgásbarna, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény oldaltöredéke letört fül/bütyök nyomával. (4. lelőhely, Százasa istálló I. 2005.4.30.)

*14. tábla**(rézkor, Badeni kultúra)**1. peremtöredék*

Szürke, belül sárgásbarna, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelten kihajló, tetején ferdén levágott perem és vállában kiszélesedő oldaltöredéke. Vállon ujjbenyomkodással tagolt borda. (4. lelőhely, Százasa istálló I. 2005.4.28.)

2. peremtöredék

Sárgásbarna, kerámiazúzalékkal és pelyvával soványított, kézzel formált edény egyenes, elvékonyodó, lekerekített peremtöredéke. (4. lelőhely, Százasa istálló I. 2005.4.32.)

3. oldaltöredék

Vörösesbarna, belül szürke, koromfoltos, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított edény ívelt oldaltöredéke. Oldalán kisméretű, ovális alakú, átfürt fül található. (4. lelőhely, Százasa istálló I. 2005.4.16.)

4. peremtöredék

Sárgásbarna, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény egyenes, elvékonyodó, lekerekített peremtöredéke. (4. lelőhely, Százasa istálló I. 2005.4.35.)

5. peremtöredék

Sárgásszürke, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal és homokkal soványított, kézzel formált tál kissé behúzott, elvékonyodó, lekerekített peremtöredéke. Oldalán bebökődött pontsorok. (4. lelőhely, Százasa istálló I. 2005.4.6.)

15. tábla

(rézkor, Badeni kultúra)

1. peremtöredék

Sárgásbarna, réteges törésfelületű, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított edény kissé elvékonyodó, lekerekített peremű, vállában kissé kiszélesedő oldalú töredéke. Vállán kissé elvékonyodó bütyök. (4. lelőhely, Százás istálló I. 2005.4.9.)

2. fültöredék

Szürke, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált fül töredéke. (4. lelőhely, Százás istálló I. 2005.4.7.)

3. oldaltöredék

Sárgásbarna, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelt oldal-töredéke. (4. lelőhely, Százás istálló I. 2005.4.60.)

4. peremtöredék

Sárgásbarna, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény fenék és oldaltöredéke. (4. lelőhely, Százás istálló I. 2005.4.36.)

5. oldaltöredék

Barna, koromfoltos, réteges törésfelületű, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított „halsütőtál” vízszintesen levágott peremű, függőleges oldalú, egyenes aljú töredéke. Oldala durván megmunkált. (4. lelőhely, Százás istálló I. 2005.4.29.)

16. tábla

(kora bronzkor)

1. tál töredéke

Sárgásbarna, kerámiazúzalékkal és homokkal soványított, kézzel formált tál T alakban kissé kiszélesedő, tetején vízszintesen levágott, oldalain lekerekített peremtöredéke. (4. lelőhely, Százás istálló I. 2005.4.12.)

2. peremtöredék

Sárgásbarna, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelten kihajló, kissé lekerekített peremtöredéke. A perem külső oldalán sekély ujjbenyomások. (21. lelőhely, Százás istálló III. 2005.21.40.)

3. oldaltöredék

Sárgásbarna, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelt oldaltöredéke, henger alakú, egyenes bütyökkel. (21. lelőhely, Százás istálló III. 2005.21.39.)

4. peremtöredék

Sárgásbarna, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény egyenes, elvékonyodó, lekerekített peremtöredéke. (21. lelőhely, Százasa istálló III. 2005.21.50.)

5. peremtöredék

Barna, réteges törésfelületű, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított edény perem és válltöredéke. Pereme erősen kihajló, elvékonyodó, lekerekített, válla tagolt. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.4.)

*17. tábla**(kora bronzkor)**1. peremtöredék*

Vörösesbarna, réteges törésfelületű, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított edény ívelten kihajló, kissé duzzadt, lekerekített peremtöredéke. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.49.)

2. peremtöredék

Sárgásszürke, kerámiazúzalékkal és homokkal soványított, kézzel formált edény ívelten kissé kihajló, elvékonyodó, lekerekített peremtöredéke. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.56.)

3. peremtöredék

Sárgásbarna, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált tál egyenes, elvékonyodó, lekerekített peremtöredéke. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.58.)

4. peremtöredék

Sárgásbarna, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelten kihajló, elvékonyodó, kissé lekerekített peremtöredéke. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.50.)

5. peremtöredék

Sárgásszürke, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált tál kissé behúzott, elvékonyodó, lekerekített peremtöredéke. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.52.)

6. peremtöredék

Sárgásbarna, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelten kissé kihajló, tetején vízszintesen levágott peremtöredéke. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.53.)

18. tábla (kora bronzkor, Makói kultúra)

tál

Sárgásbarna, belső oldalán sötétbarna, kézzel formált, kerámiazúzalékkal soványított csőtalpas, belsődíszes tál töredéke. Pereme egyenesen levágott, belső oldala fényezett. Belső oldalán háromszög alakú mezőben bekarcolt sakktáblaminta. A sakktáblamintában díszítetlen és bekarcolt rácsszerű mintával kitöltött négyzetek váltakoznak. Pereme alatt kisméretű bütyök található. Csőtalpa ép. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.42.)

19. tábla

(bronzkor)

1. oldaltöredék

Szürke, belül sárgásbarna, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelten kissé kihajló, elvékonyodó, lekerekített perem és hasában kissé kiszélesedő oldaltöredéke. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.9.)

2. peremtöredék

Sárgásbarna, belül szürke, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény tetején kissé ferdén levágott, oldalán lekerekített perem és függőleges nyaktöredéke. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.35.)

3. oldaltöredék

Sárgásbarna, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelten kissé kihajló, elvékonyodó, lekerekített perem és hasában kissé kiszélesedő oldaltöredéke. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.8.)

4. oldaltöredék

Sárgásbarna, belül szürke, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelt oldaltöredéke alacsony szalagfüllel. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.36.)

5. oldaltöredék

Sárgásbarna, belül szürke, koromfoltos, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelt oldaltöredéke alacsony szalagfüllel. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.6.)

6. oldaltöredék

Sárgásbarna, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált, kónikus edény ívelt oldaltöredéke ujjbenyomkodással tagolt bordával. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.4.)

20. tábla (bronzkor, Nagyrévi kultúra?)

kisméretű bögre

Sötétbarna, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal és homokkal soványított, ívelten kissé kihajló, lekerekített peremű, vállában erősen kiszélesedő, feneké felé szűkülő, egyenes fenekű kisméretű bögre. Peremén és vállán a peremből induló és vállra támaszkodó, letört szalagfül nyoma. Pereme és oldala hiányos. (1. lelőhely, Újtemető I. 2005.1.88.)

21. tábla (középső bronzkor)

1. *peremtöredék*

Sárgásbarna, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelten kissé kihajló, lekerekített perem és nyaktöredéke párhuzamosan befésült vonalkötegekkel. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.1.)

2. *peremtöredék*

Sárgásbarna, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelten kihajló, kissé lekerekített perem és oldaltöredéke. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.38.)

3. *nyaktöredék*

Sárgásbarna, belül világosszürke, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal és homokkal soványított, kézzel formált edény ívelt nyaktöredéke párhuzamosan befésült, négy tagból álló vonalkötegekkel. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.12.)

4. *oldaltöredék*

Szürkésbarna, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált edény ívelt oldaltöredéke sekély, párhuzamosan bekarcolt vonalkötegekkel. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.5.)

5. *oldaltöredék*

Szürke, belül sárgásbarna, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált, kissé fényezett edény ívelt oldaltöredéke kúp alakú bütyökkel. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.42.)

6. *peremtöredék*

Sárgásbarna, koromfoltos, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált, külső oldalán durva edény fenék és oldaltöredéke. (10. lelőhely, Kiscsala, Útőrház I. Sárgásbarna, koromfoltos, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált, külső oldalán durva edény fenék és oldaltöredéke. 2005.10.40.)

22. tábla (bronzkor, Halomsíros kultúra)

2. oldaltöredék

Barnásszürke, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal és homokkal soványított, kézzel formált, éles hasvonalú edény ívelt oldaltöredéke. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.40.)

3. peremtöredék

Szürke, kerámiazúzalékkal és homokkal soványított, kézzel formált, kissé fényezett edény ívelten kihajló, elvékonyodó, lekerekített peremű, és vállában kiszélesedő oldalú töredéke. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.26.)

5. peremtöredék

Világosszürke, kerámiazúzalékkal soványított, kézzel formált, fényezett tál kissé elvékonyodó, lekerekített peremtöredéke. A peremet a tál belső oldalán felhúzott, hegyes bütyök tagolja. (10. lelőhely, Kiscsala, Útörház I. 2005.10.1.)

23. tábla (bronzkor, Halomsíros kultúra,
Gáva kultúra?)

1. perem- és oldaltöredék

Szürke, réteges törésfelületű, kerámiazúzalékkal és homokkal soványított, kézzel formált edény ívelten kihajló peremű, vállában erősen kiszélesedő oldalú töredéke peremből induló, vállra támaszkodó szalagfüllel. Oldalát derékszögben megtörő, párhuzamos vonalak tagolják. Fülén három, párhuzamosan bekarcolt vonal. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.24.)

2. perem- és oldaltöredék

Szürke, homokkal soványított, kézzel formált edény elvékonyodó, lekerekített peremű, függőleges nyakú, vállában erősen kiszélesedő oldalú töredéke erősen felhúzott, tagolt szalagfüllel. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.25.)

3. peremtöredék

Sárgászöld, kerámiazúzalékkal és homokkal soványított, kézzel formált, fényezett, turbántekercses tál peremtöredéke. (60. lelőhely, Rigó tanya 2005.18.28.)

IRODALOM

ARNOLD Erzsébet – KNIPL István

2003 Fejezetek Császártöltés történetéből és néprajzából
Császártöltés

H. TÓTH Elvira

1990 Négy évtized régészeti kutatásai Bács-Kiskun megyében (1949–1989)
In: Dr. Bánszky Pál – Dr. Sztrinkó István (szerk.): Cumania 12.
Kecskemét

KNIPL István

2004 Császártöltés régészeti topográfiája
In: Bárth János (szerk.): Cumania 20.
Kecskemét

MOZSOLICS Amália

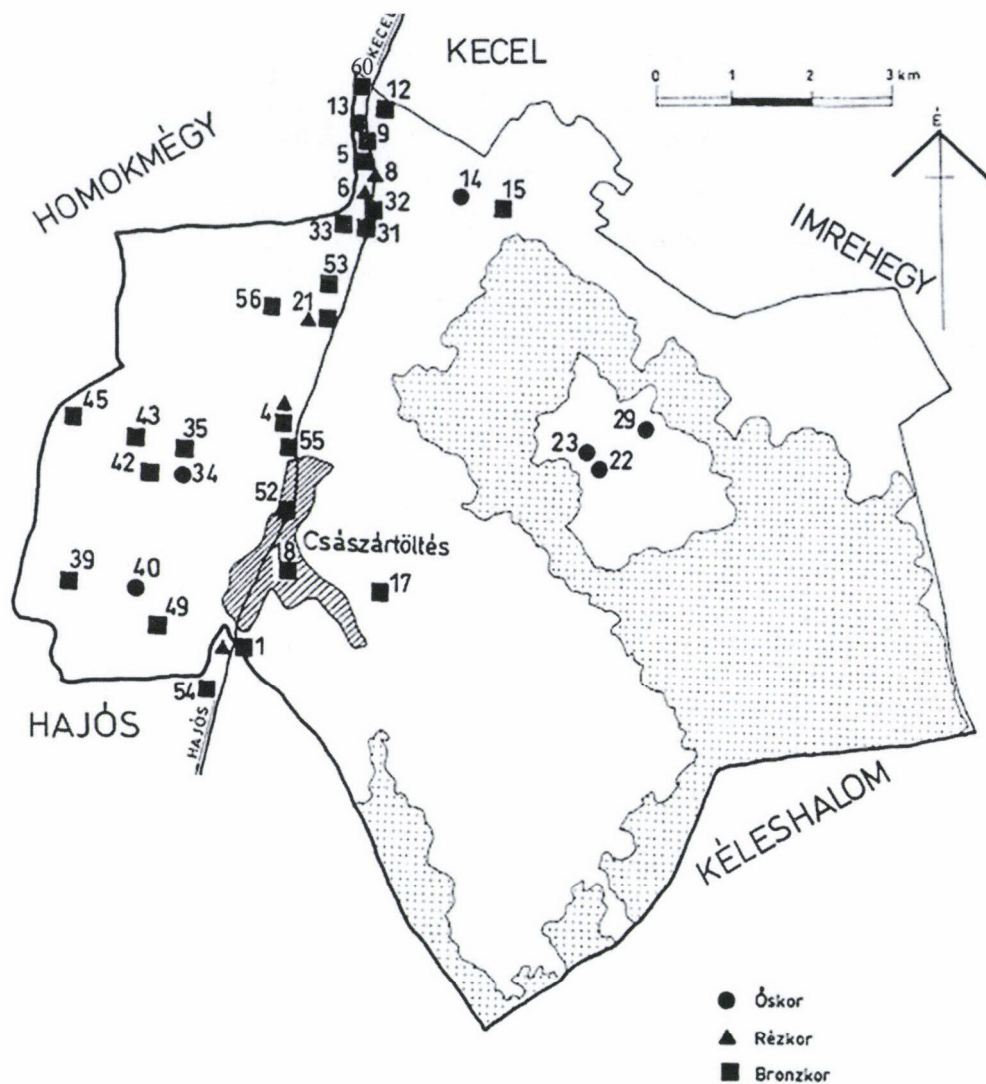
1976 Zwei Bronzeschwerter im Museum von Kecskemét
In: Horváth Attila (szerk.): Cumania IV.
Kecskemét

István Knipl

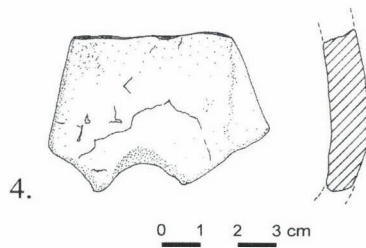
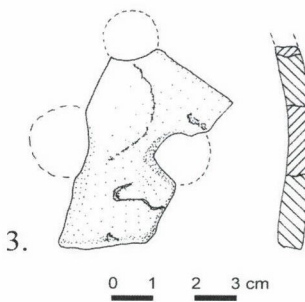
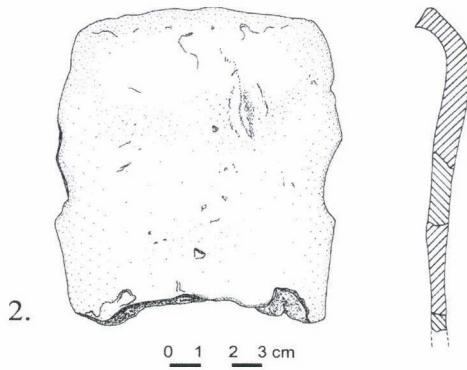
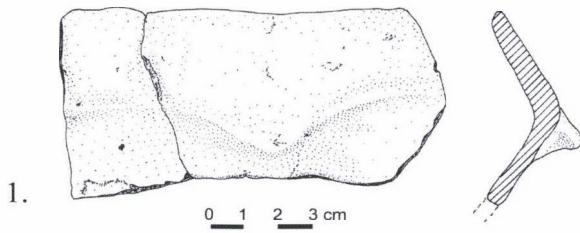
ARCHÄOLOGISCHE TOPOGRAPHIE
VON CSÁSZÁRTÖLTÉS (TEIL II)

– Auszug –

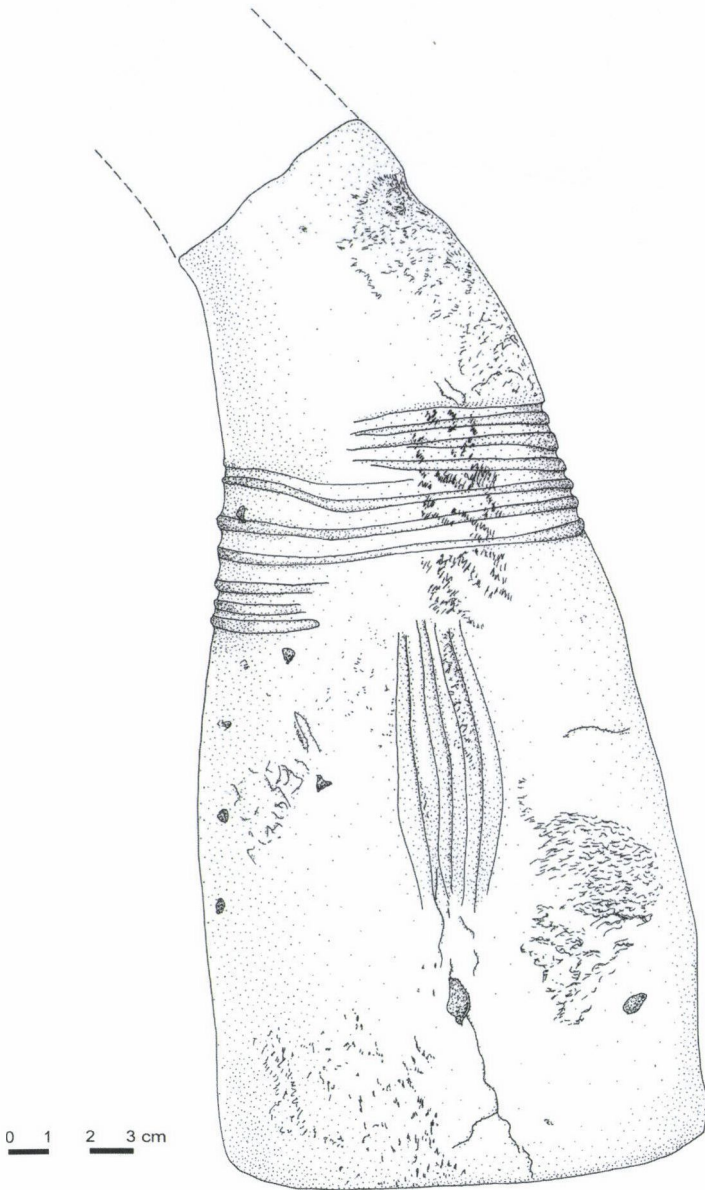
Császártöltés liegt im mittleren Teil des Komitats Bács-Kiskun, an der Landstrasse 54 (zwischen Kecskemét und Baja). Die Siedlung erstreckt sich an der Grenze zweier Landschaften, zwischen der Kalocsaer Sárköz und dem Donau-Theiss-Zwischenstromland. Das Dorfgebiet wurde in den Jahren 2001-2003 begangen, wobei etwa 60 archäologische Fundstellen identifiziert werden konnten. Bei über die Hälfte der Fundstätten wurden Fundstücke aus der Urzeit – von der Kupferzeit bis zum späten Bronzezeit – ausgegraben. Mit der Analyse der Fundstücke wurden 8 Kulturen identifiziert, die überwiegend im zentralen Bereich des untersuchten Gebietes angesiedelt waren. (An der Grenze der beiden erwähnten Landschaften, am Rande der Täler bzw. Anhöhen, auf niedrigen Sandhügeln.) Der Fundortkataster und die Analyse der Fundstücke wurde im Cumania 20 unter dem Titel Archäologische Topographie von Császártöltés (Knipl István: Császártöltés régészeti topográfiája. Cumania 20. 2004, 173-204) bereits publiziert. Damals konnten die Funde nicht veröffentlicht werden, so trägt der Autor die Zeichnungen und Fotos der urzeitlichen Fundstücke in dieser Studie jetzt nach.

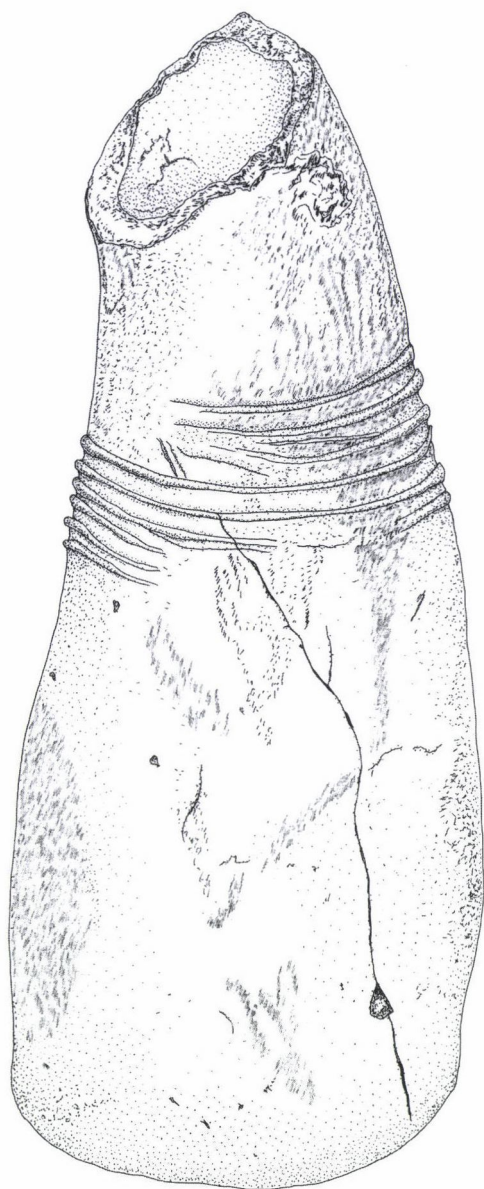
Óskori lelőhelyek a császártöltési határban

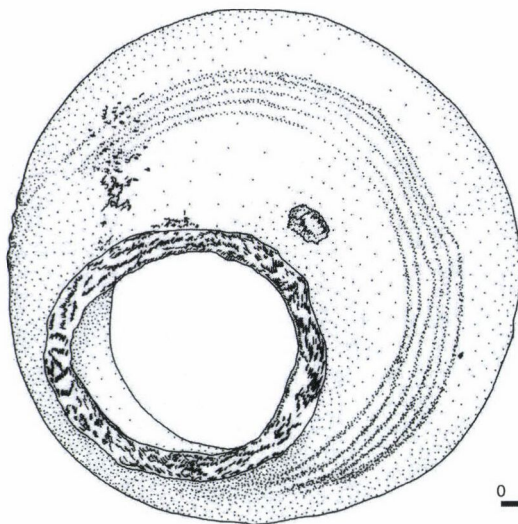
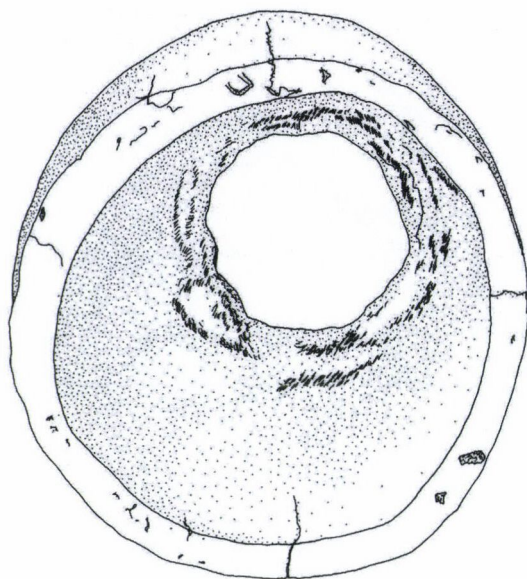
I. tábla. Rézkor, (Bodrogkeresztúri kultúra) 1–2. 2. lelőhely, 3–4. 1. lelőhely

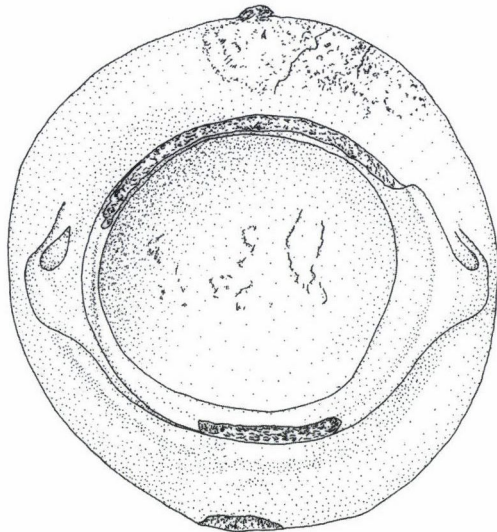
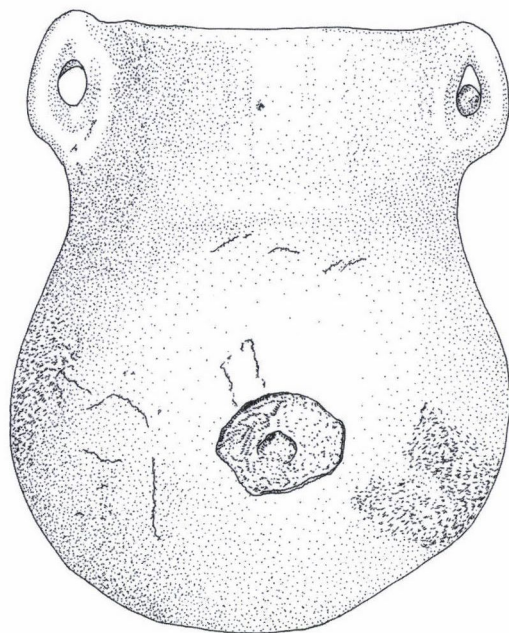
II. tábla. Rézkor, (Bodrogkeresztúri kultúra) 10. lelőhely

III. tábla. Rézkor, (Bodrogkeresztúri kultúra) 10. lelőhely

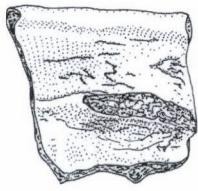

IV. tábla. Rézkor, (Bodrogkeresztúri kultúra) 10. lelőhely

0 1 2 3 cm

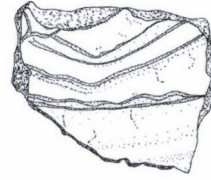
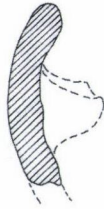
V. tábla. Rézkor, (Bodrogkeresztúri kultúra) 10. lelőhely

1.

0 1

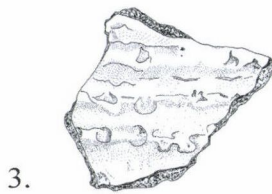
2 3 cm

2.

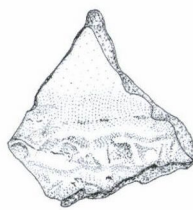
0 1

2 3 cm

3.

0 1 2 3 cm

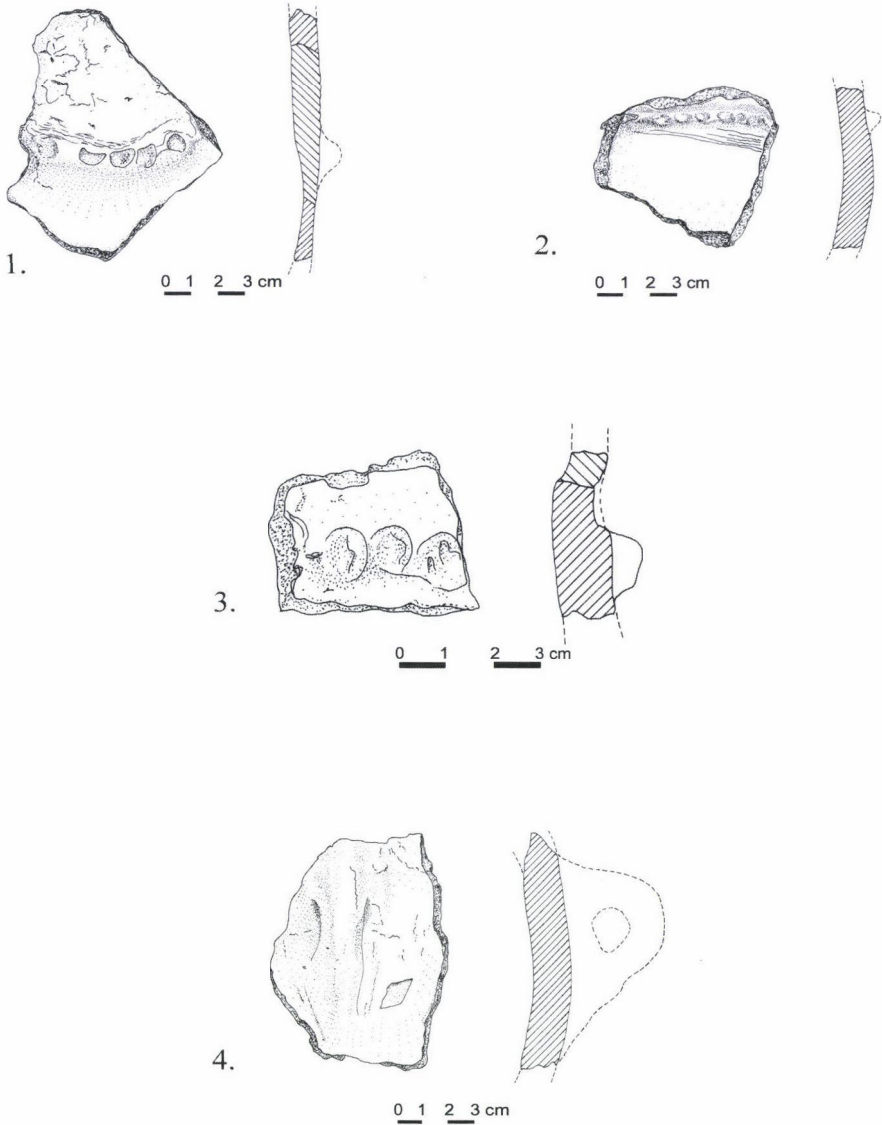

4.

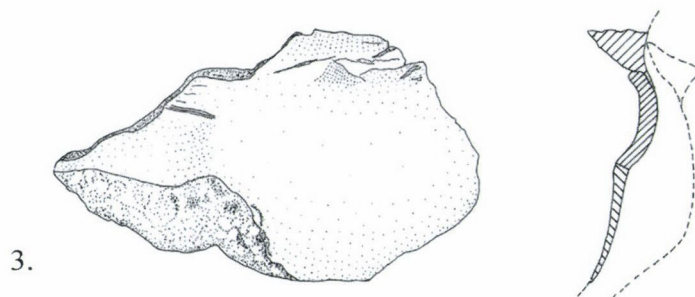
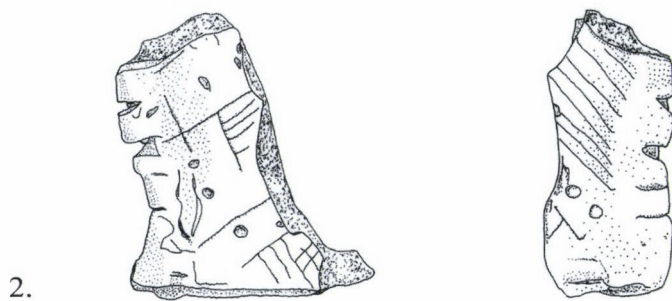
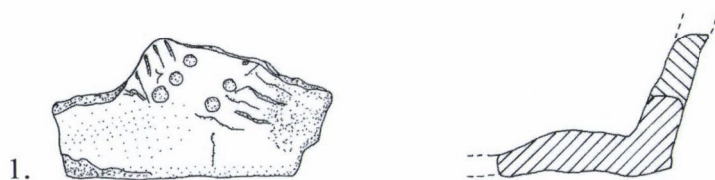
0 1 2 3 cm

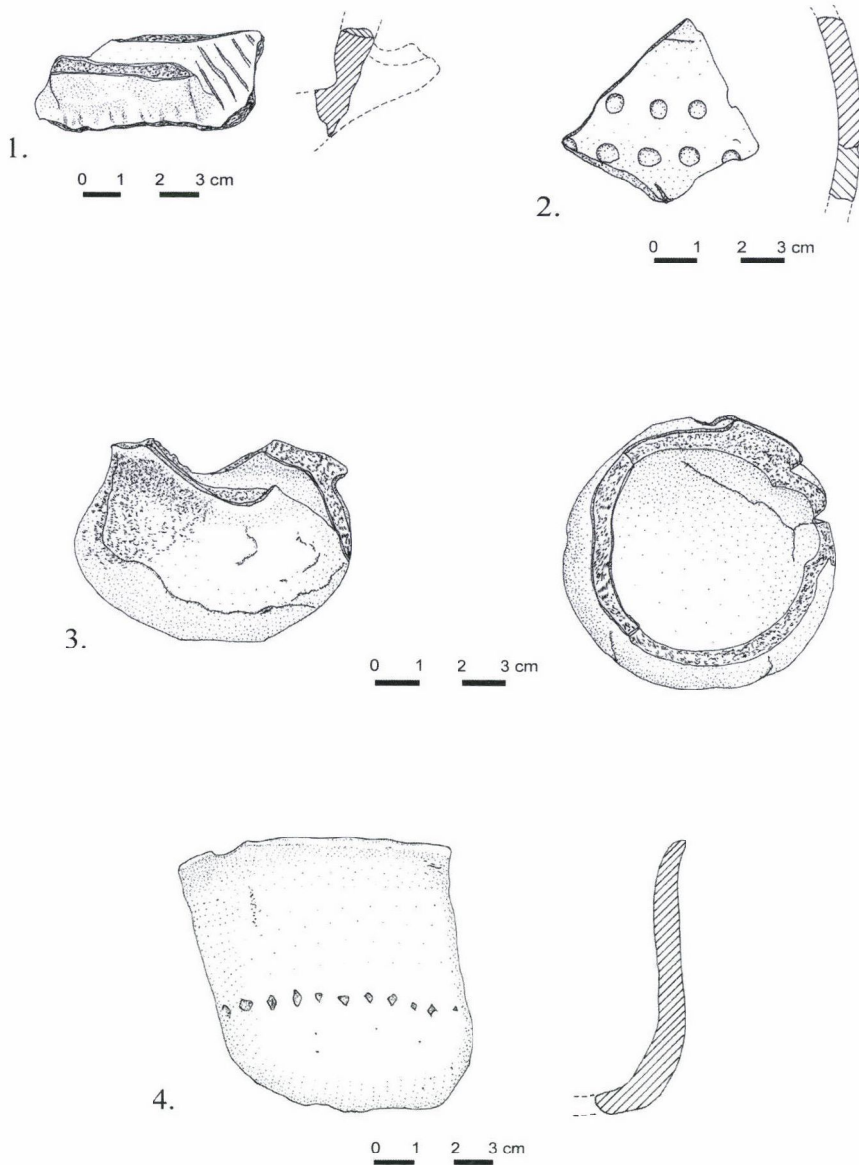
VI. tábla. Rézkor, (Boleráz csoport) 1–5. 1. lelőhely

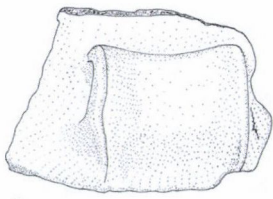
VII. tábla. Rézkor, (Boleráz csoport) 1–4. 1. lelőhely

VIII. tábla. Rézkor, (Badeni kultúra) 1–3. 1. lelőhely

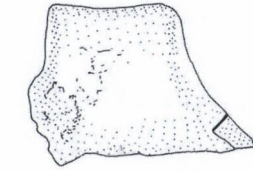
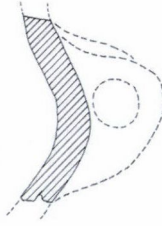

IX. tábla. Rézkor, (Badeni kultúra) 1–4. 1. lelőhely

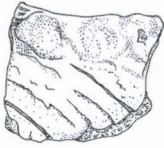
1.

0 1 2 3 cm

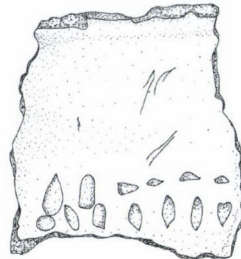
2.

0 1 2 3 cm

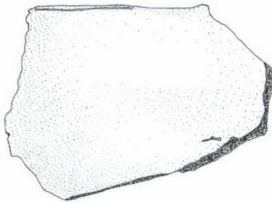
3.

0 1 2 3 cm

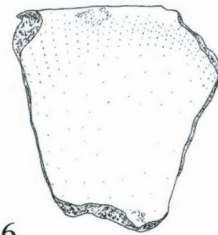
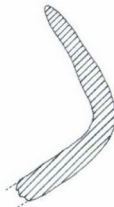
4.

0 1 2 3 cm

5.

0 1 2 3 cm

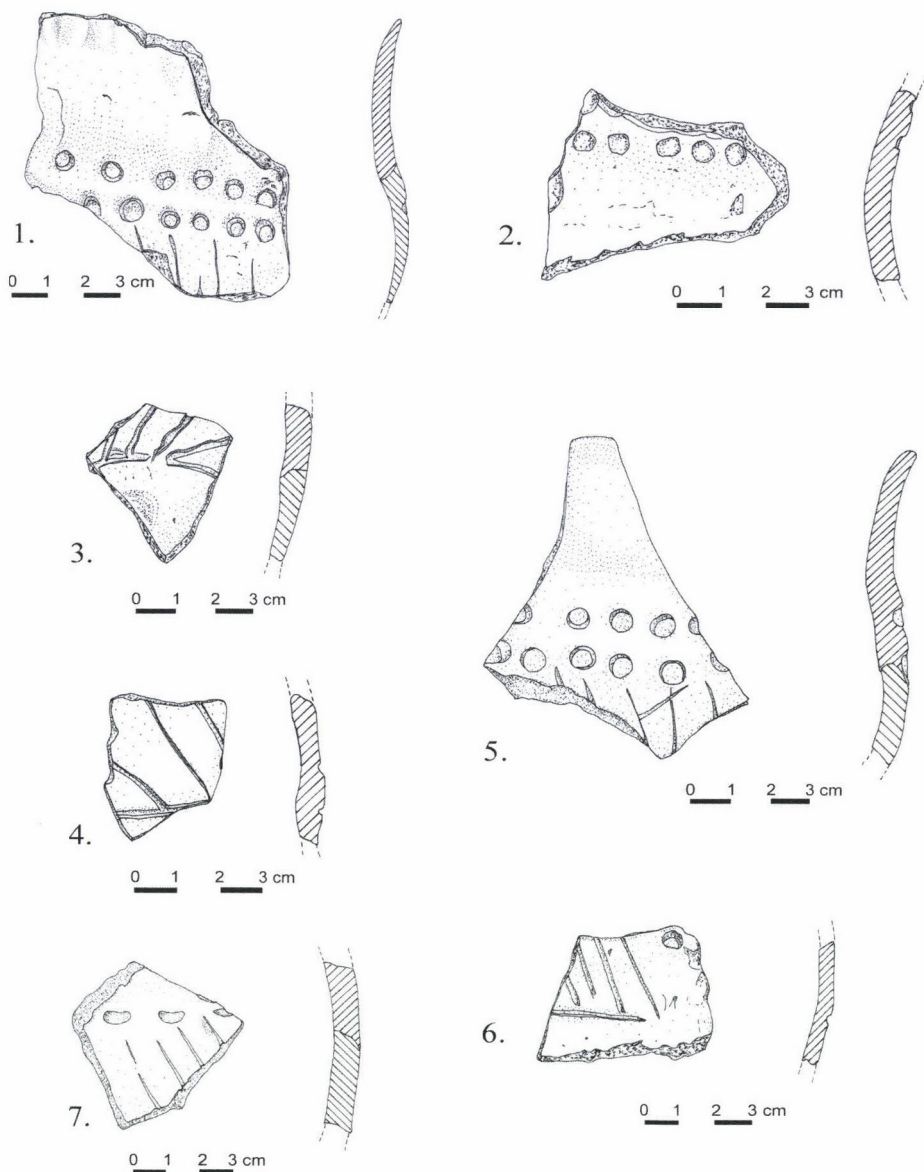

6.

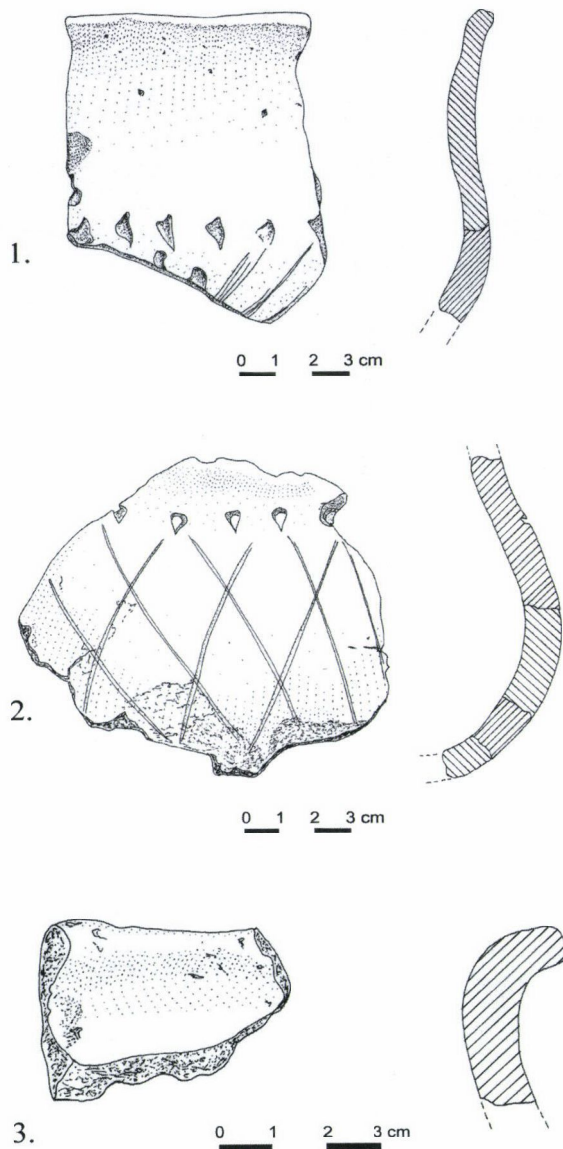
0 1 2 3 cm

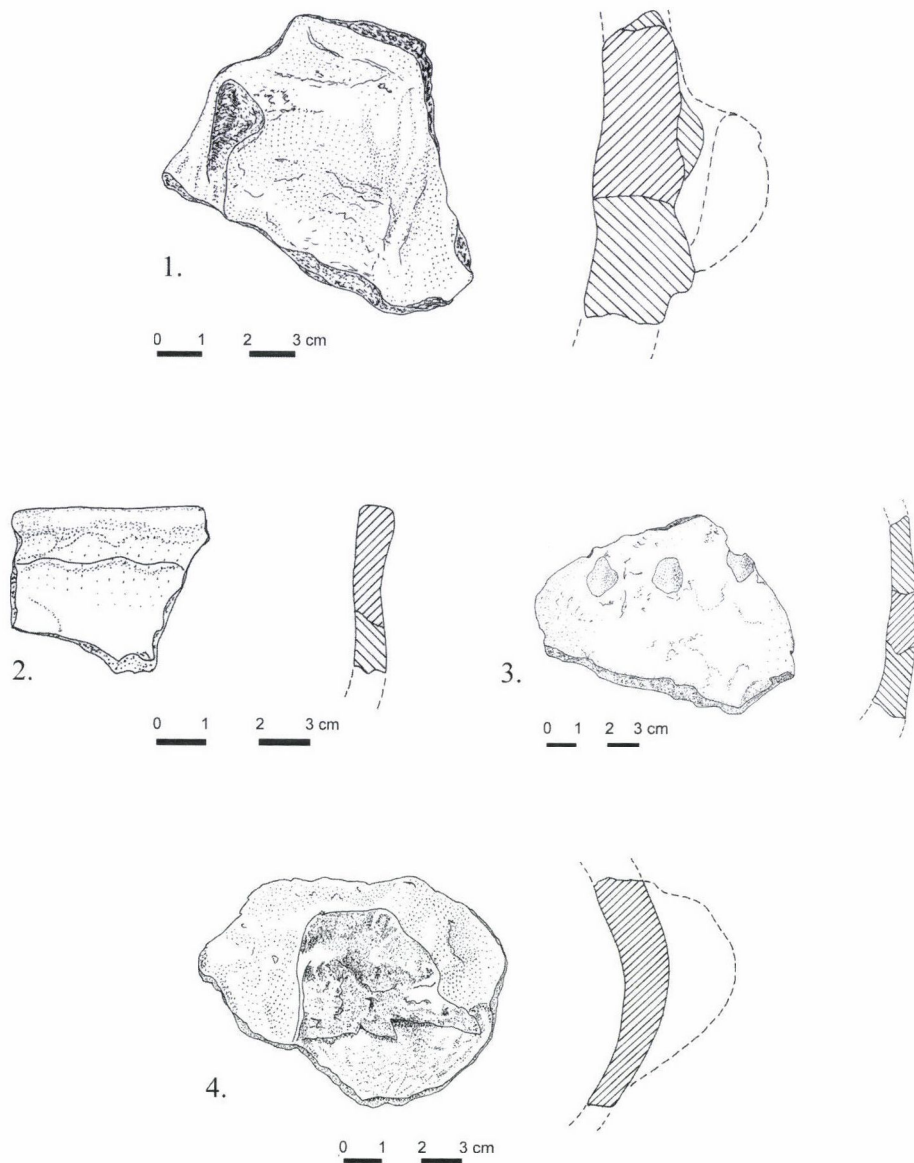
X. tábla. Rézkor, (Badeni kultúra) 1–6. 1. lelőhely

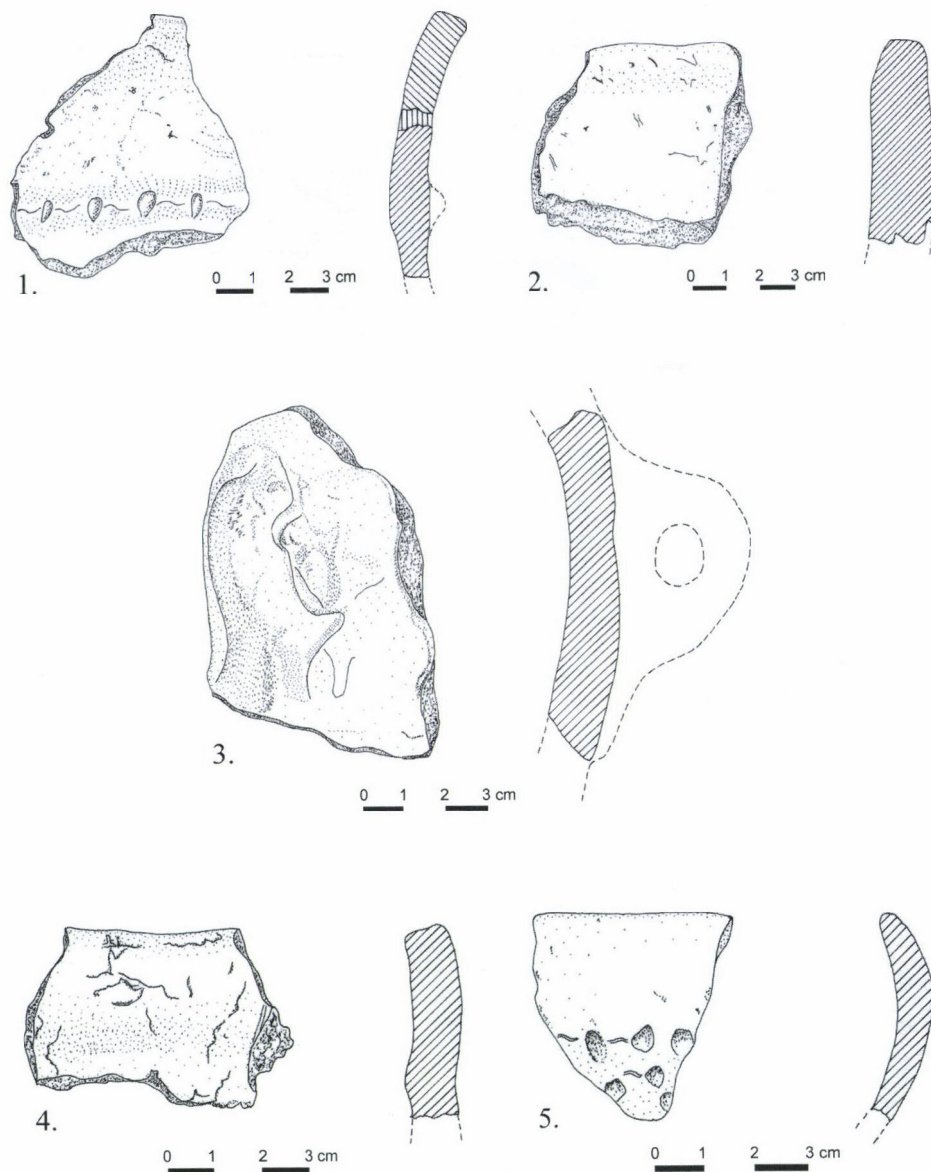
XI. tábla. Rézkor, (Badeni kultúra) 1–6. 8. lelőhely, 7. 6. lelőhely

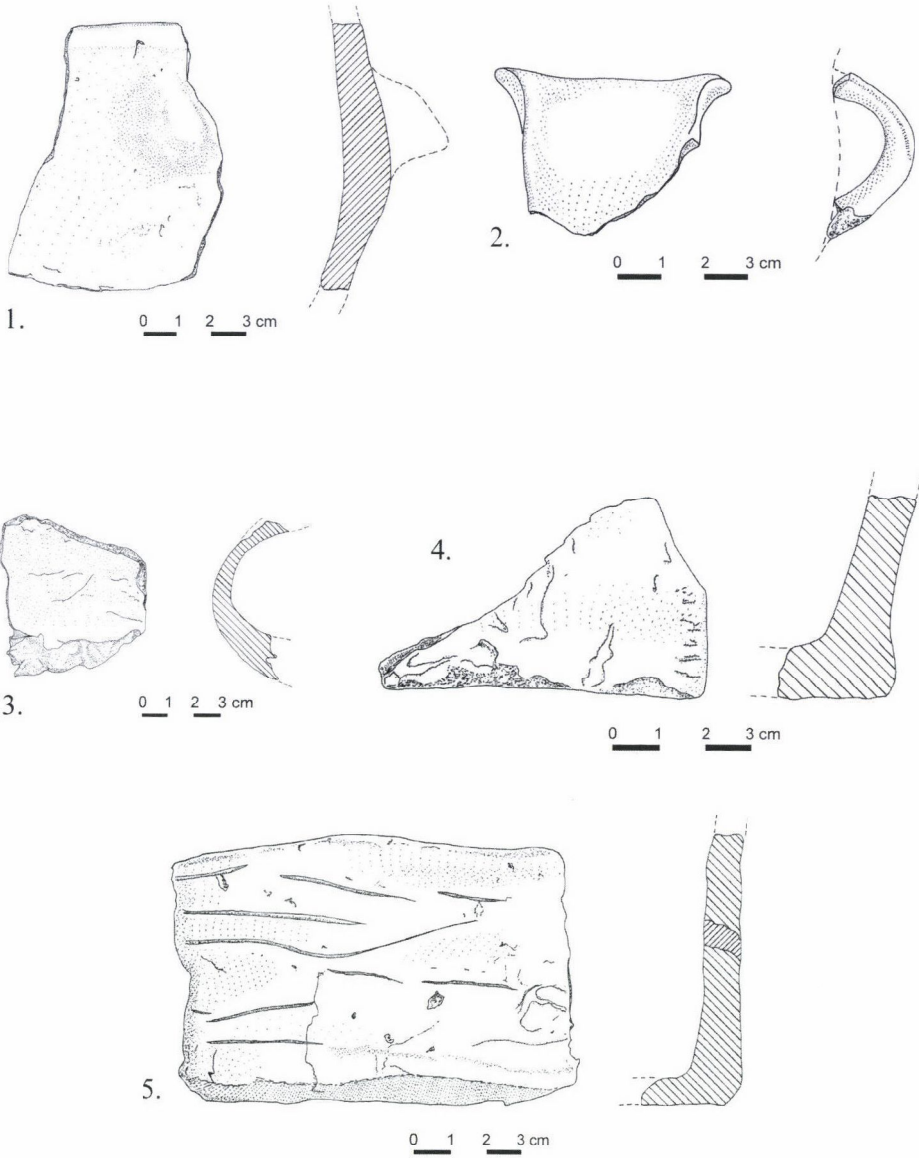
XII. tábla. Rézkor, (Badeni kultúra) 1–3. 4. lelőhely

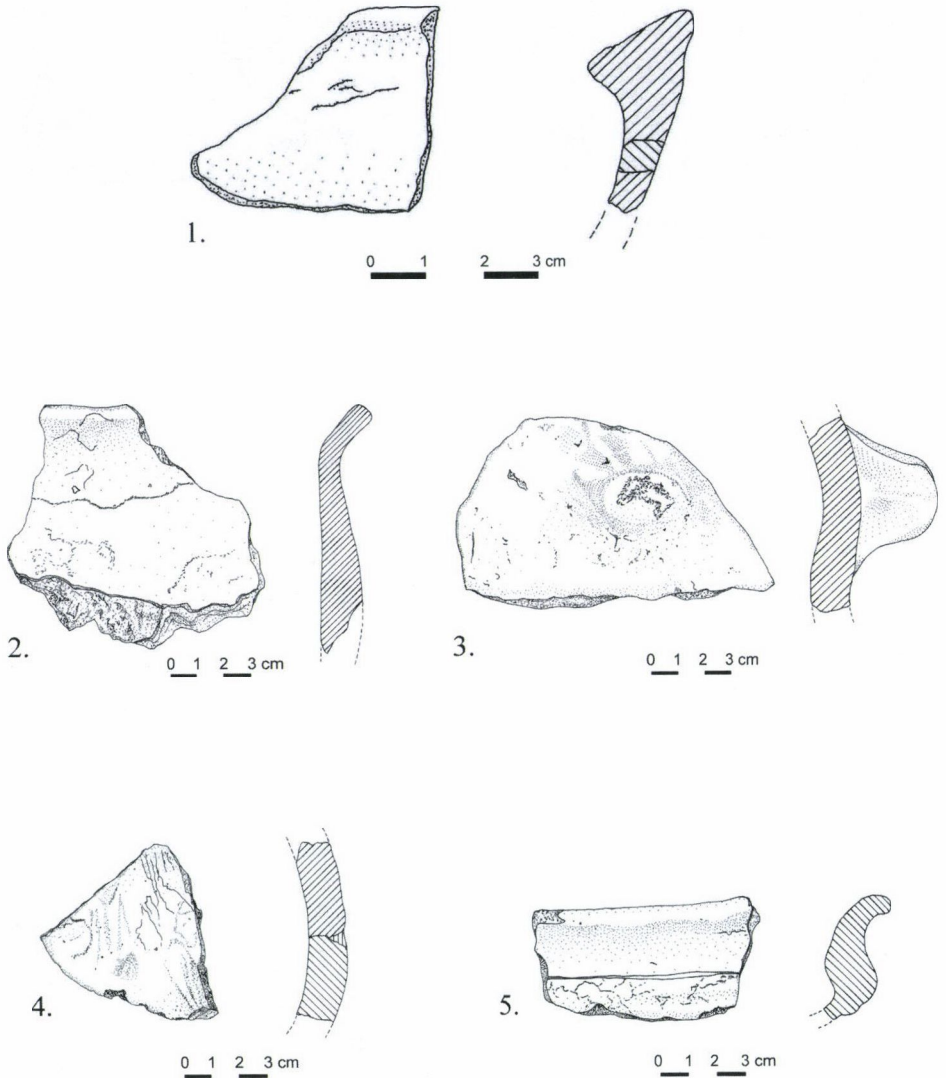
XIII. tábla. Rézkor, (Badeni kultúra) 1–4. lelőhely

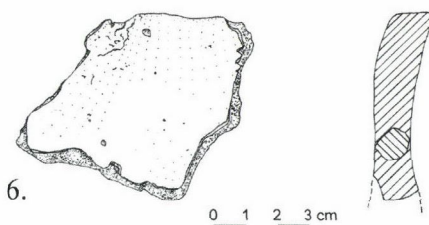
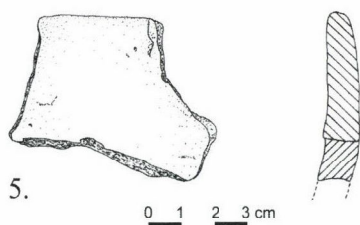
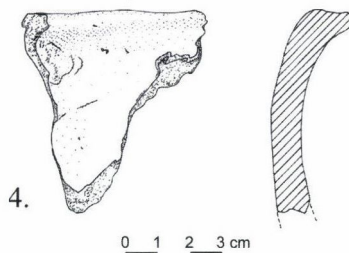
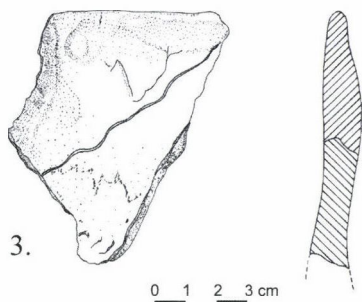
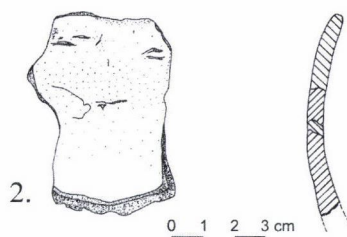
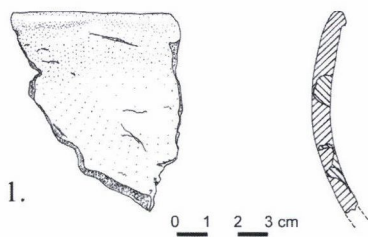
XIV. tábla. Rézkor, (Badeni kultúra) 1–5. 4. lelőhely

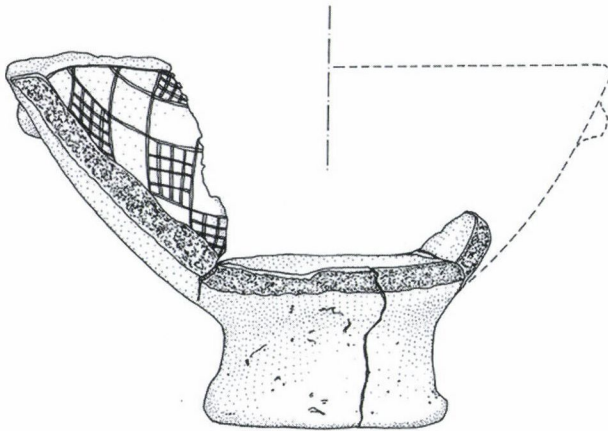
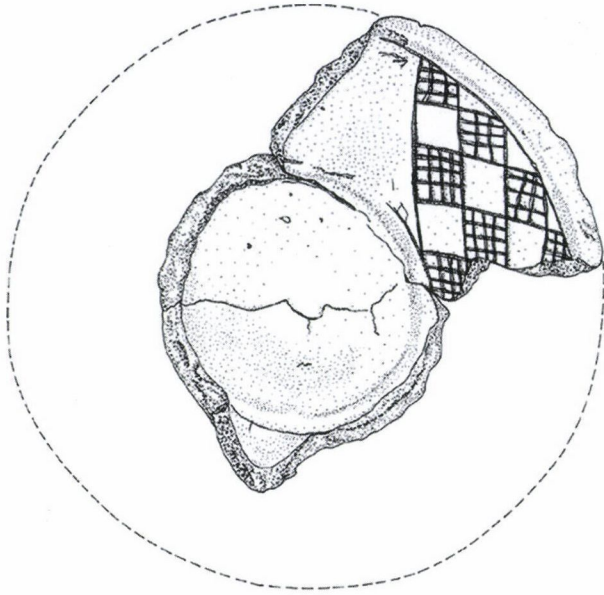
XV. tábla. Rézkor, (Badeni kultúra) 1–4. 4. lelőhely, 5. 1. lelőhely

XVI. tábla. Bronzkor (kora), 1. 4. lelőhely, 2–4. 21. lelőhely, 5. 1. lelőhely

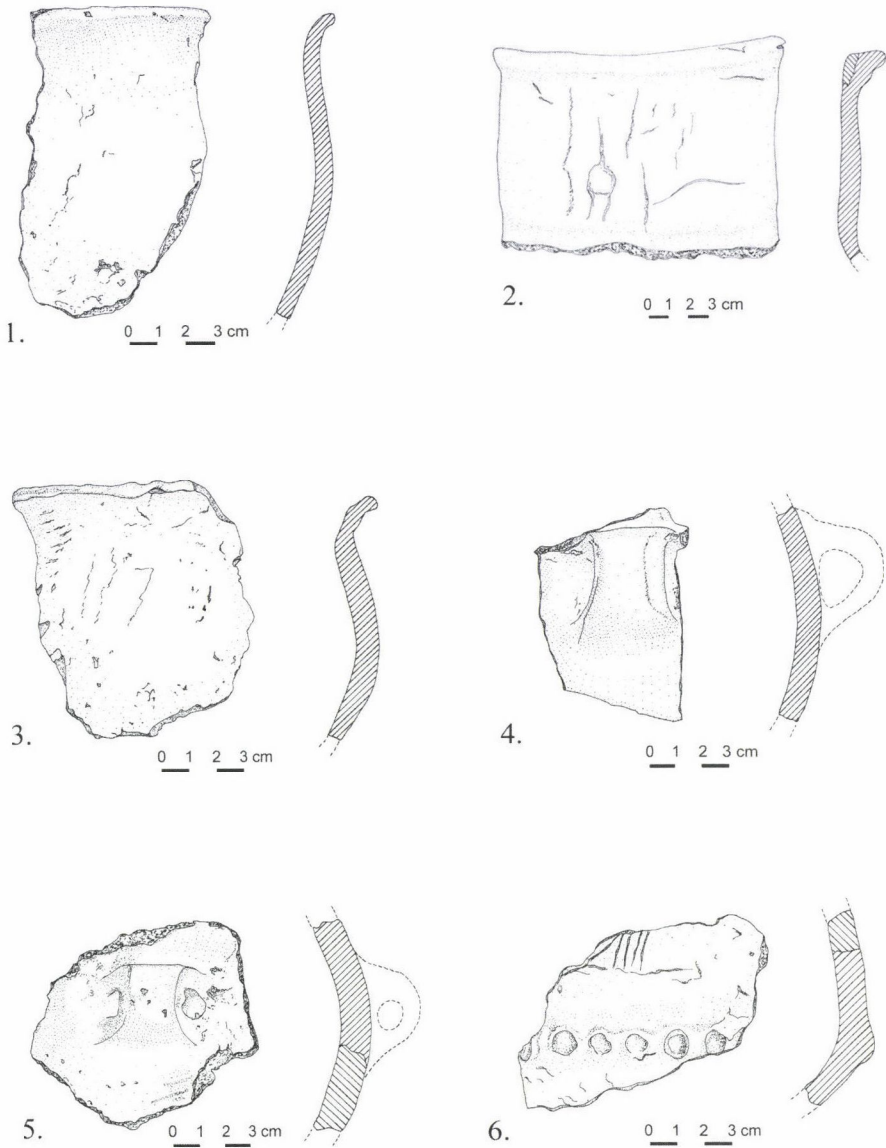

XVII. tábla. Bronzkor (kora), 1–6. 1. lelőhely

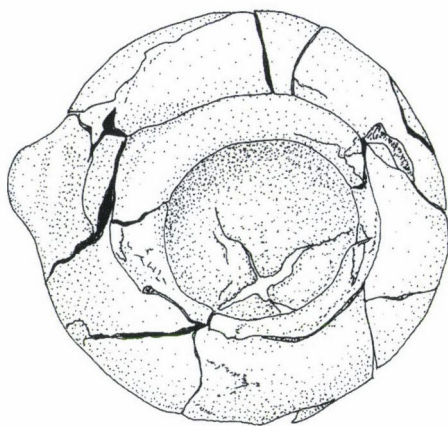
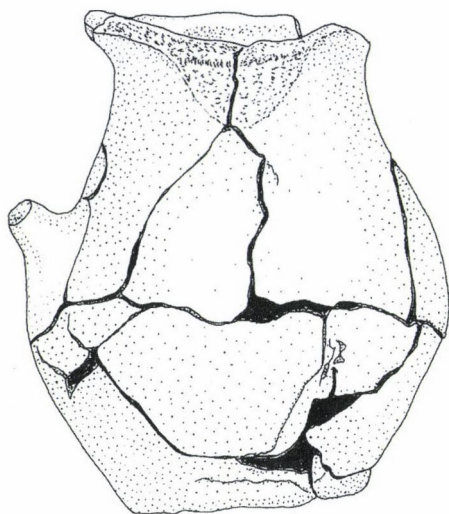

0 1 2 3 cm

XVIII. tábla. Bronzkor, (Makó kultúra) 1. lelőhely

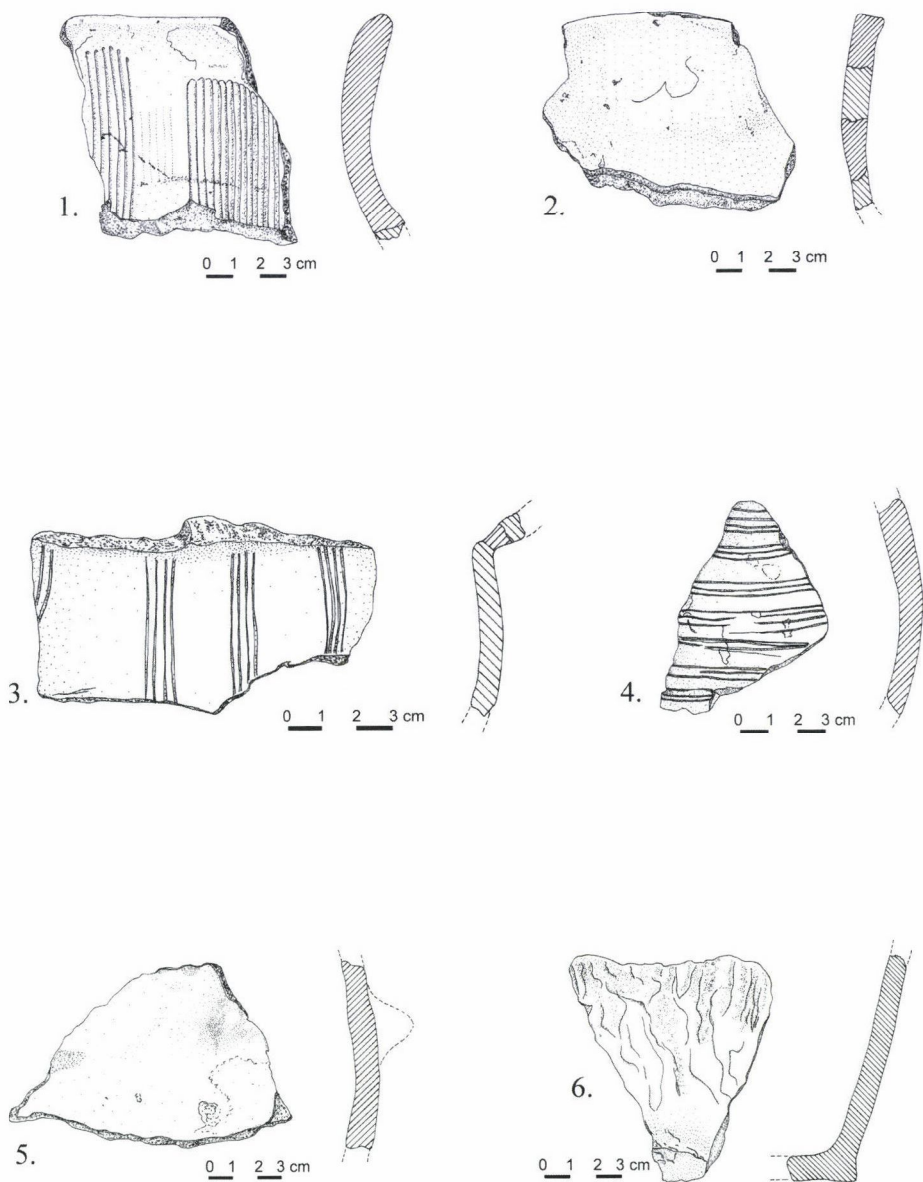

XIX. tábla. Bronzkor (középső), 1–6. 60. lelőhely

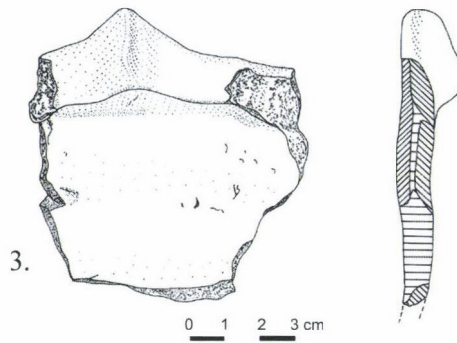
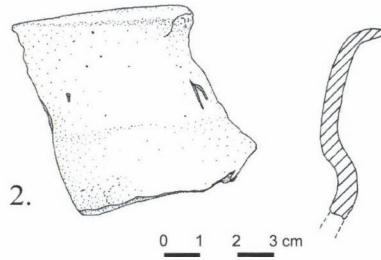
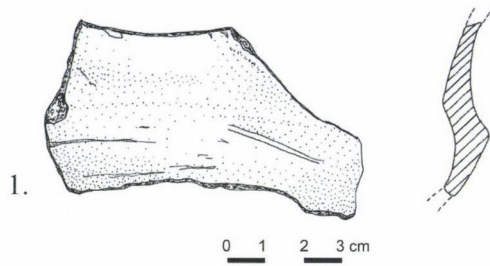

0 1 2 3 cm

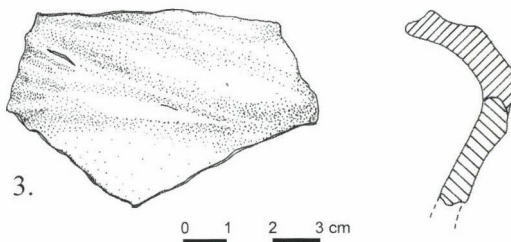
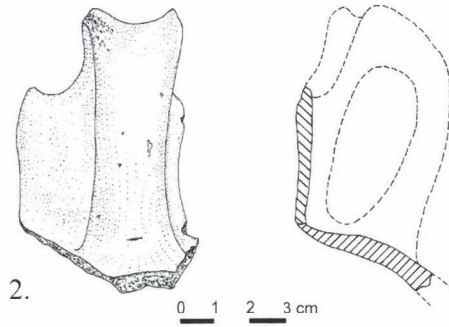
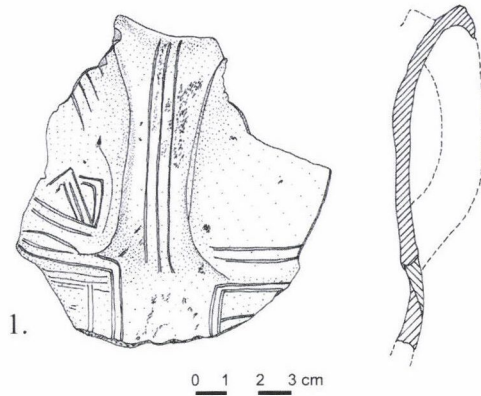
XX. tábla. Bronzkor (Nagyrévi kultúra?), 1. lelőhely

XXI. tábla. Bronzkor (középső), 1–5. 60. lelőhely, 6. 10. lelőhely

XXII. tábla. Bronzkor (Halomsíros kultúra),
1. 1. lelőhely 2. 60. lelőhely 3. 10. lelőhely

XXIII. tábla. Bronzkor (Halomsíros kultúra, Gáva kultúra), 1–3. 60. lelőhely